

พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง

The Buddha's Altruistic Treatment Toward the Lower Class

พระมหาไยธิน ไยธโก, ผศ.*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพทางสังคมของชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง และเสนอแนวทางการประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อการสร้างความปรองดองและความสามัคคี

ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดเรื่องระบบวรรณะในสังคมอินเดียเกิดจากการวิวัฒนาการทางสังคมที่ใช้วิธีตั้งชุมชนขึ้นมาต่างหาก มีการนับถือโคตรตามตระกูลของพราหมณ์ เบื้องหลังของระบบวรรณะคือแนวคิดการเหยียดสีผิว (Racism) ที่พวกอารยันใช้ในการปกครองพวกคนพื้นเมืองคือ ดราวิเดียน เพื่อกีดกันความบริสุทธิ์แห่งเชื้อสายของตนไม่ให้พวกดราวิเดียนเข้ามามีโอกาสผสมกลมกลืนกับเผ่าพันธุ์ของตน โดยอาศัยความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็นเครื่องมือบีบบังคับระบบวรรณะให้ศักดิ์สิทธิ์ ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุการณ์การแบ่งชนชั้นวรรณะว่าเป็นการแบ่งตามหน้าที่ ใครทำหน้าที่อะไรก็แบ่งกันไปตามประเภทนั้น ในขั้นแรกเป็นการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ (Division of labour) แบบค่อยเป็นค่อยไป มีความยืดหยุ่นไม่เข้มงวด แต่ต่อมาได้เสื่อมความหมายเดิม กลายเป็นประเพณีที่ถือกันแบบเถรสองบาตร วรรณะสูงเอารัดเอาเปรียบ เหยียดหยามและเหยียบย่ำวรรณะต่ำ สถานภาพชนชั้นล่างในอินเดียสมัยพุทธกาลสามารถจำแนกตามวรรณะและตามตระกูล มีระบบความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับวรรณะอย่างชัดเจนซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อการแยกวิถีชีวิตให้ต่างกันอย่างชัดเจน แต่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตัดสินหรือให้คุณค่าดีเลวของคนด้วยชาติกำเนิด แต่ทรงใช้กรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน คนจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกรรมกระทำ มิใช่เพราะตระกูล ทรงสอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลให้เกิดพ้นจากความเป็นคนมีวรรณะต่ำ

* อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสนปริณัติ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. พระองค์ทรงมีพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างแห่งความเป็นผู้มีบุญญาธิการที่สั่งสมไว้ดีแล้ว จึงมีพระบุคลิกภาพเป็นเลิศ เปี่ยมด้วยพระมหากุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีหลักพุทธวิธีการสอนธรรมะชนชั้นล่างอย่างหลากหลาย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกชั้นวรรณะสามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา มีสิทธิในการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเท่าเทียมกัน ทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้พัฒนาตนเองขึ้นสู่ระดับโลกุตระธรรมได้ พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้ามีผลต่อการปฏิรูประบบวรรณะและเป็นที่ยอมรับของทุกชนชั้นในสมัยพุทธกาลได้เป็นอย่างดี พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่มีระบบวรรณะ ไม่มีอิศุทร มองเห็นโทษว่าการมีชนชั้นวรรณะเป็นความบกพร่องและความรุนแรงทางโครงสร้างสังคม (Socially Structural Violence) สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งและการเอาใจเอาเปรียบกัน และสร้างความไม่เสมอภาคทางชนชั้น ทางเพศ การศึกษา ทางศาสนา ดังกรณีพระเจ้าวิฑูทกะฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ศากยวงศ์ในสมัยพุทธกาลได้สะท้อนให้เห็นภัยและความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด พระพุทธศาสนาจึงได้ให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาและการปฏิบัติดีต่อกันตามหลักสิทธิมนุษยชน และสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินดีชั่วให้มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตนเองสามารถบรรลุธรรมตามความดีงามสูงสุดได้ทั้งในระดับภุมมชาตและความจริงตามธรรมชาติ

๓. เมื่อศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าแล้ว สามารถนำแนวคิดและวิธีการดังกล่าวมาจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมและการสร้างความปรองดองและความสามัคคีได้ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ การให้สิทธิเสรีภาพและการสร้างความเสมอภาคในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิทางโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ สิทธิทางกฎหมาย สิทธิพลเมือง สิทธิการเมือง การสร้างระบบการพึ่งพาอาศัยกัน การรู้จักเคารพสิทธิส่วนบุคคลและยึดหลักสามัคคีธรรมในการอยู่ร่วมกัน มีหลักธรรมขั้นพื้นฐานสำคัญที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันแบบปราศจากระบบชนชั้นคือหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน กล่าวคือการตั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาตามโนกรรม เป็นหลักปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน มีสาธารณโภคี คือการได้ของสิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งปันกันโดยชอบธรรม มีศีลสามัญญตา ความประพฤติสุจริตดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัย เป็นหลักปฏิบัติขั้นกลาง และทัญญูสามัญญตา คือความมีทัญญูงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะช่วยขจัดปัญหาความขัดแย้งให้หมดสิ้นไปได้ หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความป็นเอกภาพ สร้างความปรองดองให้ขึ้นในสังคมและประเทศชาติได้ตลอดไป

คำสำคัญ: พระจริยาวัตร, พระพุทธเจ้า, ชนชั้นล่าง, วรรณะ

Abstract

The purpose of the research title “The Buddha’s Altruistic Treatment toward the Lower Class” is to study in terms of caste and the subsistence of the lower class people in the Buddha’s era; the Buddha’s methods of Dhamma teaching to the lower class people and to suggest for the application of the Buddha’s altruistic treatment toward the building up of sympathy solidarity and unity in society.

The consequence reveals that: the Indian’s caste was originated from social evolution by classifying social classes and worshipping Brahman lineages. The thought behind the belief was racism as the Aryan people employed the belief as a methodology ruling the Dravidian inhabitants, in order to, protect their own lineage purity from the Dravidian lineage to combine with theirs. Consequently, systemising the social stratum to become holier, then, Brahman people used the religion belief as a tool. In fact, Buddha made the illustration of this classifying the social stratum that, earlier, it was divided by each person’s possibility or so-called division of labour. Later, some confusion occurred to people regarding social classes-brought about social insult. The livelihood of the Indian lower class in the Buddha’s lifetime was divided by caste and lineage; strictly and obviously, they followed the belief of the caste, which was, differentiating ways of daily life. Whereas, Buddha had never judged people by caste but behavioral patterns; he taught the law of Karma, helping to be free from the lower caste, that is to say, the Buddha’s altruistic treatment was as an excellent example person of power as a result of accumulated merit who was well-practised. Indeed, the Buddha had a marvelous appearance. Having a full of royal grace, genuine purity and intelligence to all living creatures, he was. The Buddha conducted his own various methods of Dhamma teaching to the lower class; given opportunities to every single social class to come into the monkhood of Buddhism without caste condition they all had full of education rights equally, also, the Buddha admired to those monks who were well-behaved. Buddhism supported freedom of all man kinds, acceptably, influenced to the caste reform and a great outcome in Buddha’s lifetime. Since Buddhism considers caste as a socially structural violence; originating social differences, as well as, causing social conflict and

gaining advantage in society, such as genders, educations and religions. As the case of With udpha murdered a royal family in the Buddha's period, apparently, violence was serious reflected. Buddhism, thus, built up the equal opportunity. Bad or good conducts were not originated in the caste but behavioral patterns; the law of Karma was as an essential judgment for bad and good behavioral patterns: the law changed the caste belief, as well as, the reachable highest perception by both natural and truth rules.

From the study of the Buddha's altruistic treatment - brought about the thought and the aforesaid methods to apply as solutions of social conflict; offering freedom and equality-namely; dignity, social opportunities, living, law, human rights, and rapport. These aforementioned things help an equality of opinion, as well as, instilling with good behaviour. Along with, systemising to mutually depend on and respect each other in society. To illustrate, ground on, the basic Dharmic principle, that is, Saraniyadhamma six, is the teaching regarding remembrance, namely, to create Mettakayakamma, Mettavacikamma and Mettamanokamma as the standard practice: Sadharanabhogi represents, to share any lawful gains with virtuous fellows: Silasamannata is to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private and: dhitthisamaññata refers to being endowed with right views along with one's fellows, openly and in private. The principle sustainably helps to wipe out the social conflict and is conducting to sympathy, Solidarity, non-quarrel in societies and countries in every era.

Keywords: The Buddha's Altruistic, The Buddha, The Lower Class, caste

๑. บทนำ

การแบ่งชนชั้นวรรณะในอินเดียได้ถือเอาตามหลักศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือเอาชาติกำเนิดเป็นเกณฑ์บุคคลย่อมได้รับสิทธิและแนวทางดำเนินชีวิตตามที่หลัก คำสอนในศาสนาพราหมณ์กำหนดให้ไว้สำหรับวรรณะนั้นชั่วชีวิตอย่างเข้มงวด^๑ การแบ่ง

ชั้นวรรณะคนในสังคมที่เนื่องมาจากความแตกต่างเรื่องผิวระหว่างชาวอารยันผิวขาวที่เข้ามาในอินเดียกับชาวพื้นเมืองเดิม คือพวกทราวาท พวกดราวิเดียน และโกลาเรียนซึ่งมีผิวดำ ต่อมาภายหลัง พวกอารยันได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพหลายอย่าง จึงเกิดการแบ่งชนชั้นอันเนื่องมาจากอาชีพและ

---

^๑ พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๖.

ฐานะทางสังคมขึ้นเป็น ๔ วรรณะ คือ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ ทั้ง ๓ วรรณะนี้จัดเป็นอารยัน และวรรณะศูทรเป็นชนพื้นเมือง^๒

จะเห็นได้ว่า สภาพสังคมในประเทศอินเดียในขณะนั้นสลับซับซ้อนด้วยวรรณะและอำนาจอิทธิพลโบราณหลายประการ ซึ่งไม่เอื้อต่อการอบรมขัดเกลาจิตใจ แต่พระพุทธร่องค์ทรงจัดตั้งสังคมสงฆ์ขึ้นเพื่อเป็นทางออกของสังคมหลัก ที่ไม่เกื้อกูลกับกระบวนทัศน์ในการพัฒนามนุษย์ หรือการมีความเท่าเทียมกันในสังคม ทรงจัดตั้งสังคมสงฆ์ขึ้นมาเป็นสังคมพิเศษที่แยกออกจากรัฐเป็นสังคมใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาอำนาจของรัฐในทางโลก ระบบสังคมสงฆ์ไม่ได้มีความพยายามที่จะเข้าไปเปลี่ยนแปลงระเบียบการปกครองของสังคมที่มีอยู่ แต่สร้างระเบียบใหม่ขึ้นเพื่อปฏิบัติกันเอง^๓ จึงทำให้พระพุทธร่องค์จึงได้เป็นนักปฏิวัติสังคมอินเดีย เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี ในอดีตอย่างยิ่งใหญ่ เพราะพระองค์ได้ทรงประกาศความเสมอภาคทางสังคม ความเสมอภาคทางปัญญาในการบรรลุธรรม ความเสมอภาคในการมีชีวิตอยู่ของสรรพสัตว์ และความเสมอภาคในการรับผลของกรรม ทรงเปิดโอกาสให้แก่นชนทุกชั้นวรรณะเข้ามาบวชในพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมด้วยหลักไตรสิกขา ซึ่งทำให้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของชีวิต

สัตว์ทั้งหลายที่มีสิทธิ์ในการดำรงอยู่เช่นเดียวกับมนุษย์ด้วยเมตตาจิต ตระหนักทราบถึงการกระทำของตนไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตามก็ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นโดยไม่ยกเว้นว่าเป็นคนวรรณะใด

กรณีระบบวรรณะนี้ จึงเป็นประเด็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นว่าอินเดียควรให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมากขึ้น การแก้ปัญหาระบบวรรณะเป็นประเด็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากที่สุด เนื่องจากความเชื่อไม่ใช่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงมีความพร้อมทุกด้าน มีพระวิริยอุตสาหะทำงานเผยแผ่ศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก ขนถ่ายสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติ ทรงรับสั่งพระสงฆ์อย่างหนักแน่นว่า “เธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก แม้เราจักจะไปยังตำบล อูรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^๔ พระพุทธดำรัสนี้ถือว่าเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ พระจริยาวัตรนี้ได้สะท้อนการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกและให้สรรพสัตว์ได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด จึงถือว่าเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกแบบไม่เลือกชั้นวรรณะ ทรงประกาศอิสรภาพ กล่าวคือการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหมดแก่มนุษยชาติ ทำหน้าที่อนุเคราะห์ชาวโลกทั้งในระดับโลกียสุขและโลกุตระสุข ทำให้เกิดสัมมาทิฐิและเพื่อให้

^๒ Rhys, Davids, **Buddhist India**, (Delhi : Motilal Banararidass, 1970), p. 52.

^๓ ชัยอนันต์ สมุทรวนิช, **ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๘.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

บรรลุมรรคผลนิพพานอย่างนับไม่ถ้วน พระองค์ทรงอาศัยพระกรุณาในหมู่มสัตว์ ถึงแม้จะตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ทราบว่า สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสน้อยก็มี มีกิเลสมากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี บางพวกสอนให้รู้ได้ง่าย บางพวกสอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี ทรงเปรียบเทียบในยัสัตว์เหมือนดอกบัว ๓ เหล่าคือ “บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำจมอยู่ในน้ำ บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ”^๕ แต่ก็ทรงตั้งพระทัยที่จะแสดงธรรมสั่งสอนมหาชน จนกว่าพระศาสนาจะตั้งมั่น มีพุทธบริษัทมั่นคงแล้วจึงจะปรินิพพาน ซึ่งในการสั่งสอนและการประกาศพระศาสนา ไม่ใช่การวางแผนเฉพาะใน การการตรัสรู้หรือการประกาศพระศาสนาเท่านั้น แม้พระองค์จะทรงเป็นพระสัพพัญญู ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะจนสามารถแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ แต่ไม่เคยทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์เหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือขู่เข็ญบังคับผู้ใดให้มานับถือศาสนาของพระองค์ ทั้งที่โครงสร้างของสังคมอินเดียเป็นสังคมที่ถูกผูกมัดอยู่กับระบอบวรรณะสี่ โดยมีวรรณะพราหมณ์เป็นผู้กำหนดก็ตาม ระบบการแบ่งชั้นวรรณะได้ทวีความเข้มงวดกวดขันมากยิ่งขึ้น ประชาชนคนเดินถนนทั่วไปต่างพากันหวาดกลัวตื่นตระหนกตกใจต่อการสาปแช่ง โขลกของขลังอาคม การลงอักขรยันต์ การทำเสน่ห์เล่ห์กลของพวกเขาแม้มด

หมอผี พวกพราหมณ์นักบวชจึงสามารถควบคุมประชาชนให้อยู่ภายใต้อำนาจของตนด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จนถึงกับเกิดทะเลาะกัน ทำร้ายต่ออำนาจกษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นต่างๆ^๖

พระจริยาวัตรพระพุทธเจ้ากับการเผยแผ่พระศาสนาโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกนี้ จึงเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ เป็นไปเพื่อสันติภาพของโลก เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของอารยชน แม้ว่าพระองค์จะได้รับสุขอันเกิดจากวิหารธรรมแล้วแต่ก็ทรงแผ่พระมหากรุณาแก่สรรพสัตว์ซึ่งตกอยู่ในห้วงทะเลลึกคือสังสารวัฏ จึงทรงทุ่มเททั้งกำลังพระวรกาย กำลังพระทัย กำลังพระสติปัญญา และเราทั้งหลายที่มีชีวิตอยู่ทุกวันนี้ ต่างก็รู้จักโลกรู้เท่าทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก รู้จักดำเนินชีวิต ได้อยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้ามีต่อชนชั้นล่าง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม เพื่อเสนอแนวทางและการประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน และเสริมสร้างความปรองดองและความสามัคคี

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพทางสังคมของชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล
๒. เพื่อศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง

^๕ วิ.ม.(ไทย) ๔/๙/๑๔.

^๖ ยวาทะลาล เนห์รู, *โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล*, พระราชรัตน์โมลี (นคร เขมปาตี) แปลจากเรื่อง Glimpses of World History, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะแรปปิดพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖-๕๗.

๓. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อการสร้างความปรองดองและความสามัคคี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จะวิเคราะห์จากเนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) ที่พบจากแหล่งเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และเอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้อง มีกรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ตั้งและกำหนดประเด็นปัญหา โดยตั้งหัวเรื่องและกำหนดประเด็นปัญหาหรือวัตถุประสงค์ที่จะวิจัยเชื่อมโยงกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๒. รวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยเริ่มเก็บข้อมูลและเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๓. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดลำดับก่อนหลังตามลำดับความสำคัญของเรื่องและบทตอน แบ่งหมวดหมู่ให้เหมาะแก่การวิจัย ทั้งนี้ตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา ให้สอดคล้องกับหัวข้อแล้ววิเคราะห์เนื้อหาตามพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง ให้กระชับรัดกุมตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๔. การแปลความหมายข้อมูลและรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องแปลความหมายข้อมูลหลักฐานและเอกสาร ค้นหาคำตอบอย่างมีขั้นตอน พร้อมทั้งเสนอผลที่ได้จากการวิจัยมาสรุป

และจัดทำรูปเล่มเป็นรายงานผลการวิจัย แล้วสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน และเสริมสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาและสังคมไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. จากผลการศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพทางสังคมของชนชั้นล่างสมัยพุทธกาลพบว่า ระบบวรรณะในสังคมอินเดียเกิดจากวิวัฒนาการทางสังคม ที่ใช้วิธีตั้งชุมชนขึ้นมาต่างหาก เมื่อมีการแบ่งงานกันทำ (division of labor) จึงเกิดมีการแบ่งเป็นชนชั้นวรรณะ มีการนับถือโคตรตามตระกูลของพราหมณ์ เบื้องหลังของระบบวรรณะคือแนวคิดการเหยียดสีผิว (Racism) ที่พวกอารยันใช้ในการปกครองพวกคนพื้นเมืองคือดราวิเดียน เพื่อกีดกันความบริสุทธิ์แห่งเชื้อสายของตนมิให้พวกดราวิเดียนเข้ามามีโอกาส ผสมกลมกลืนกับเผ่าพันธุ์ของตนนั่นเอง โดยอาศัยความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็นเครื่องมือทำให้ระบบวรรณะมีความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้น คนชั้นล่างในอินเดียสมัยพุทธกาลสามารถจำแนกได้ตามวรรณะและตามตระกูล มีระบบความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับวรรณะอย่างชัดเจน จากการที่พวกพราหมณ์สอนให้ชนพื้นเมืองที่ตกเป็นทาส ให้เชื่อโดยอ้างว่าพระเจ้าสร้างคนมาไม่เหมือนกัน เพื่อให้ผู้คนเหล่านี้อยู่ในอำนาจของพวกตน (วรรณะทั้ง ๓) ได้รังเกียจพวกชั้นต่ำลงมา ไม่สมสู่เป็นสามีภรรยาและไม่ร่วมรับประทานอาหาร ทำให้เกิดการดูถูกเหยียดหยามและแตกความสามัคคีในชาติ ตรงกันข้าม

กับพระพุทธศาสนาที่มีคำสอนคัดค้านโดยให้เหตุผลว่า คนทุกคนเกิดมามีกรรมเสมอเสมอเหมือนกันหมด แตกต่างที่การกระทำเท่านั้น ความดีของคนอยู่ที่ การกระทำและการปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ที่พระพรหม เพียงแต่หน้าที่ของบุคคลเท่านั้นที่มีต่างกัน ทุกคน มีวรรณะเท่าเทียมกันหมดในการปฏิบัติธรรมและการบรรลุดุธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

๒. ผลจากการศึกษาพระจริยาวัตรของ พระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง พบว่า ก่อนการเสด็จ ออกผนวช พระพุทธองค์ทรงฝึกอบรมพระองศ์ให้ ปฏิบัติตามกฎแห่งวรรณะกษัตริย์ เช่น การเรียนรู้ วิชาการปกครอง วิชาการรบพุ่ง การยิงธนู เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในเฉพาะวรรณะกษัตริย์เท่านั้น มีอภิสิทธิ์ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมดังกล่าว แต่ก็ทรง ต่อต้านระบอบวรรณะ เริ่มต้นตั้งแต่การปฏิวัติระบบ วรรณะของพระองค์เองคือไม่ปรารถนาจะเป็น กษัตริย์ ทรงออกผนวชและตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธ เจ้าแล้ว ทรงรับบุคคลทุกชั้นวรรณะมาเป็นสาวก ของพระองค์ และทรงถือว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์เสมอภาคเท่าเทียมกันหมด การกระทำ ดีหรือชั่วของแต่ละบุคคลต่างหากที่ทำให้มนุษย์ แตกต่างกัน จึงไม่ให้ดูที่ชาติกำเนิด พระองค์แสดง ให้เห็นถึงการเกิดของวรรณะทั้ง ๔ เกิดจากที่ เดียวกันและทุกคนเสมอกันด้วยกรรมคือความดี ความชั่ว

พระพุทธองค์ได้นำหลักคำสอนในทาง พระพุทธศาสนาไปใช้กับระบบการปกครองที่มุ่ง ธรรมคือความถูกต้องชอบธรรมเป็นเป้าหมาย พระธรรมวินัยได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตของ ชาวชมพูทวีปตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงระดับ

โครงสร้างระดับสูงในสังคมหลักอย่างกลมกลืน และเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งภายในสังคมหลัก พระพุทธองค์ก็ทรงมีอำนาจทางธรรมที่จะเข้าไป ไกล่เกลี่ยระงับกรณีพิพาท เช่น พระเจ้าวิฑูทกะ ล้างแค้นชาวแคว้นศากยะ เป็นต้น ที่เกิดจากความ ถือตัว ความหยิ่งในชาติพันธุ์ พวกพ้อง (ชาติกำเนิด) ความยึดมั่นถือมั่นในระบบชนชั้นของสังคม (วรรณะ) หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างสังคมที่ยึดโยงอยู่กับ ระบบชนชั้นทางสังคมทั้งในระดับบุคคล ระดับ ครอบครัว ระดับสังคม และประเทศชาติ ซึ่งเป็น ความขัดแย้งรุนแรงจนนำไปสู่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่ ปราภฏเป็นหลักฐานในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

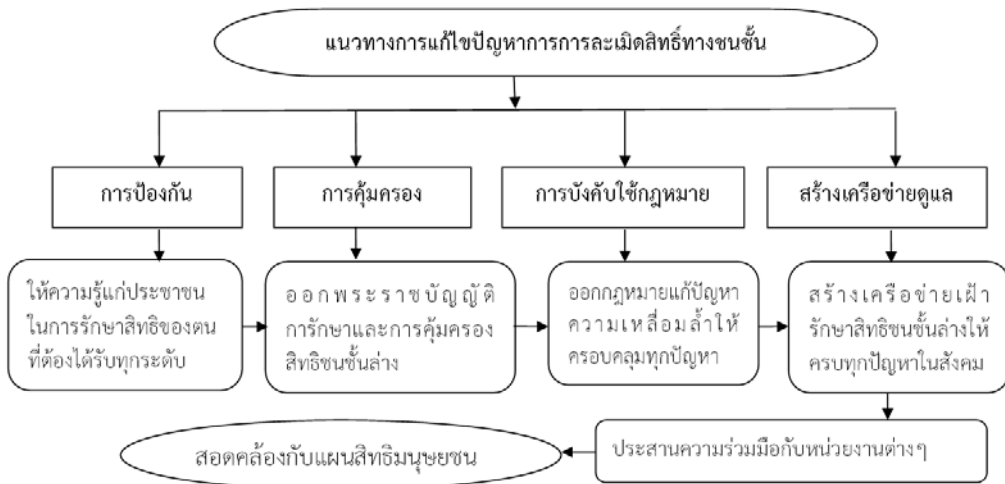
พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าจึงเป็น แบบอย่างแห่งความเป็นผู้มีบุญญาธิการที่สั่งสมไว้ ดีแล้ว จึงมีพระบุคลิกภาพเป็นเลิศ เปี่ยมด้วย พระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิ์คุณ และพระปัญญา ธิคุณ ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีหลักพุทธวิธีการสอน ธรรมะชนชั้นล่างอย่างหลากหลาย ทรงเปิดโอกาส ให้ทุกชั้นวรรณะสามารถเข้ามาบวชในพระพุทธ ศาสนา มีสิทธิในการศึกษาพระธรรมวินัยอย่าง เท่าเทียมกัน ทรงยกย่องพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้พัฒนาตนเองขึ้นสู่ระดับโลกุตระธรรมได้ จึงทำให้ พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้ามีผลต่อการปฏิรูประบอบวรรณะและเป็นที่ยอมรับของทุกชนชั้นใน สมัยพุทธกาลได้เป็นอย่างดีในฐานะธรรมราชา คือ เป็นผู้เป็นใหญ่ทางธรรม จะเห็นได้ว่า พระองค์ไม่ ทรงเลือกที่รักมักที่ชังแต่ประการใด แต่ทรงให้ ความสำคัญเสมอเหมือนกันหมด ทรงปฏิบัติกับ กลุ่มชนทุกระดับเท่าเทียมกัน นับว่าเป็นความ อัจฉริยภาพและเมตตาธรรมของพระองค์ นอกไป

กว่านั้น ยังทรงให้สิทธิเสรีภาพอันเป็นโอกาสให้ชนทุกชาติขึ้นวาระที่จะบรรลุคุณธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติของตนเอง ทรงเปิดประตูแห่งสังฆมณฑลต้อนรับชนทุกชั้นวรรณะ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใดๆ โดยมีเงื่อนไขอยู่เพียงว่ามีคุณสมบัติที่จะประพฤติพรหมจรรย์ได้หรือไม่เท่านั้น ดังเช่นท่านสุนิตเป็นจันฑาล ท่านสาตีเป็นบุตรชาวประมง ท่านมหาปันถกและจุลปันถกมีพ่อและแม่แตกต่างวรรณะกัน ท่านกุมารกัสสปก็เป็นเด็กกำพร้ามาก่อนเมื่อเข้ามาอุปสมบทในพระศาสนา ต่างก็บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ และเป็นครูสอนพุทธศาสนิกชนนี้แสดงให้เห็นว่า ความสูงหรือต่ำต้อยของมนุษย์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชาติกำเนิดหรือยศศักดิ์ แต่ความเชื่อ

เรื่องระบบชนชั้นในสังคมประเทศอินเดีย ได้เป็นข้อบังคับสำคัญในจำแนกมนุษย์ เพราะมีการปลูกฝังและยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณ จึงทำให้คนในแต่ละวรรณะถูกจำกัดด้วยกฎข้อบังคับ ความเชื่อหรือแม้แต่คำสอนที่มาจากลัทธิศาสนา จนกระทั่งเมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นได้ยกเลิกระบบวรรณะที่คนในยุคนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ล้มล้างระบบวรรณะโดยทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีศักยภาพสามารถที่จะบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้เท่ากัน เมื่อพุทธศาสนาเสื่อมอิทธิพลไปจากอินเดีย แต่ระบบวรรณะก็ยังฝังแน่นในอินเดียสังคมอินเดียแม้ว่าจะดูเบาบางลงแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีให้เห็นในสังคมอินเดียอย่างกว้างขวาง

๓. ผลจากการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์พระจริยวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อการสร้างความปรองดองและความสามัคคี พบว่าพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพ

เท่าเทียมกัน ไม่มีระบบวรรณะ ไม่มีอิศุทร มองเห็นโทษว่าการมีชนชั้นวรรณะเป็นความบกพร่องและความรุนแรงทางโครงสร้างสังคม (Socially Structural Violence) สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมและ

ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งและการเอารัดเอาเปรียบกัน และสร้างความไม่เสมอภาคทางชนชั้น ทางเพศ การศึกษา ทางศาสนา อย่างเห็นได้ชัด พระพุทธศาสนา จึงได้ให้โอกาสสมมุขุยก์ทุกคนได้รับการศึกษาและการปฏิบัติต่อกันตามหลักสิทธิมนุษยชน และสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินชี้ขั้วให้มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตนเอง ที่สามารถบรรลุธรรมตามความดีงามสูงสุดได้ในระดับกฎธรรมชาติดั้งเดิมและความจริงตามธรรมชาติ และสามารถนำแนวคิดและวิธีการดังกล่าวมาจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมได้ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือการให้สิทธิเสรีภาพและการสร้างความเสมอภาคในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิทางโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ สิทธิทางกฎหมาย สิทธิพลเมือง สิทธิการเมือง การสร้างระบบการพึ่งพาอาศัยกัน การรู้จักเคารพสิทธิส่วนบุคคลและยึดหลักสามัคคีธรรมในการอยู่ร่วมกัน มีหลักธรรมขั้นพื้นฐานสำคัญที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันแบบปราศจากระบบชนชั้นคือหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน กล่าวคือการตั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโมกขกรรม เป็นหลักปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน มีสาธารณโภคีคือการได้ของสิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งปันกันโดยชอบธรรม มีศีลสามัญญดา ความประพฤติสุจริตดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัย เป็นหลักปฏิบัติขั้นกลาง ทิฏฐิสามัญญดา คือความมีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะช่วยขจัดปัญหาความขัดแย้งให้หมดสิ้นไปได้ หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์

ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นเอกภาพ สร้างความปรองดองให้ขึ้นในสังคมและประเทศชาติได้ตลอดไป

สังคมแห่งความวุ่นวายเกิดขึ้นจากปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และปัญหาอื่นๆ นานัปการในยุคโลกาภิวัตน์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่สามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และกิเลสหนาตันหาหยาบของมนุษย์ได้ โดยอาศัยวิถีแห่งศรัทธาและปัญญาตามแนวทางอริยมรรคมีองค์ ๘ ในพระพุทธศาสนาและหลักสาราณียธรรม ๖ มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมให้เจริญงอกงามมีสันติสุข และสร้างความปรองดองสามัคคีให้เป็นสังคมแห่งการตื่นรู้และเท่าเทียมกันอย่างยั่งยืน

๕. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พุทธศาสนิกชนเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่รับการปลูกฝังคติความเชื่อของพระพุทธศาสนามาช้านาน สอนเรื่องกฎแห่งกรรม แต่ก็มีปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมซึ่งถือว่าเป็นปัญหาแห่งความได้เปรียบและเสียเปรียบซึ่งก็ยังมีปรากฏให้เห็น ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามผลักดันการพัฒนาประเทศที่เน้นตัวเลขทางเศรษฐกิจให้มีความเจริญเติบโตก็ตาม แต่ก็ขาดการพัฒนาให้เท่าเทียมกันอย่างมีดุลยภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑.๑ ควรตราพระราชบัญญัติคุ้มครองและรักษาสีทิมมนุษย์ชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและคนด้อยโอกาสในสังคมให้ปรากฏชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำกับ ติดตาม ประเมินการคุ้มครองและรักษาสีทิมมนุษย์ชนตลอดเวลา เพราะในปัจจุบันมีเพียงพระราชบัญญัติกรรมการสิทธิมนุษยชนเท่านั้น

๑.๒ ควรร่วมกันผลักดันเรื่องการ

ส่งเสริมความเท่าเทียมกันให้เป็นนโยบายแห่งรัฐ ครอบคลุมทุกระบบให้เท่าเทียมกันสังคม ให้เข้ากับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๒.๑ การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนา

๒.๒ แนวทางการส่งเสริมและกระบวนกรแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมด้อยพัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑,๔,๙,๒๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ชัยอนันต์ สมุทรวนิช. ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๓.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ยวาทะลาล เนห์รู. โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล. พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาไล) แปลจากเรื่อง Glimpses of World History. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะแรปปิดพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุขฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

สถาบันพระปกเกล้า. “การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มปท., ๒๕๕๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Rhys, Davids. **Buddhist India**. Delhi : Motilal Banararidass, 1970.